

HUDUDLARDA XOTIN-QIZLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISH ASOSIDA BARQAROR ISH BILAN BANDLIKNI TA'MINLASH IMKONIYATLARI

Xoliyorova Shoxista
Qahramon qizi

TDIU mustaqil izlanuvchisi
sh.kholiyorova@tsue.uz
orcid.org/0009-0003-3444-0960

Annotatsiya. Mazkur tezisda hududiy iqtisodiy rivojlanish sharoitida xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirish orqali ularning ish bilan barqaror bandligini ta'minlashning nazariy va tashkiliy-iqtisodiy jihatlarini tadqiq etiladi. Xotin-qizlarning tadbirkorlik faoliyatidagi ishtirokiga ta'sir etuvchi institutsional, moliyaviy va hududiy omillar tahlil qilinib, tadbirkorlik subyektlarining barqaror faoliyat yuritishi hamda yangi ish o'rinlarini yaratish imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan ilmiy takliflar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: xotin-qizlar tadbirkorligi, barqaror ish bilan bandlik, hududiy rivojlanish, kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, institutsional muhit, moliyaviy resurslar, mehnat bozori.

Kirish

Hududlarning iqtisodiy salohiyatidan samarali foydalanish, aholi daromadlarini oshirish va mehnat bozorida tarkibiy nomutanosibliklarni kamaytirish zamonaviy iqtisodiy siyosatning muhim vazifalaridan hisoblanadi. Mazkur jarayonda xotin-qizlarning iqtisodiy faolligini oshirish va ularning tadbirkorlik tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash alohida ahamiyat kasb etadi. Xotin-qizlar tadbirkorligi nafaqat individual daromad manbaini shakllantiradi, balki mahalliy ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish va aholi ehtiyojlariga mos iqtisodiy faoliyat turlarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

Shu bilan birga, xotin-qizlarni tadbirkorlik faoliyatiga jalb etishning o'zi ularning barqaror ish bilan bandligini ta'minlash uchun yetarli emas. Tadbirkorlik subyektlarining bozorda uzoq muddat faoliyat yuritishi, moliyaviy barqarorligi, raqobatbardoshligi va yangi ish o'rinlarini saqlab qolish imkoniyatlari ham muhim hisoblanadi. Shu sababli xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirish masalasini hududlarning iqtisodiy ixtisoslashuvi, mavjud resurslari, mehnat bozori xususiyatlari va institutsional sharoitlari bilan uzviy bog'liq holda o'rganish zarur.

Tadqiqotning nazariy asoslari

Xotin-qizlar tadbirkorligi va barqaror bandlik o'rtasidagi bog'liqlikni inson kapitali, institutsional iqtisodiyot hamda hududiy rivojlanish nazariyalari asosida izohlash mumkin. Inson kapitali yondashuvi tadbirkorlik faoliyatining natijadorligini bilim, kasbiy malaka, boshqaruv ko'nikmalari va innovatsion salohiyat bilan

bog'laydi. Institutsional yondashuv esa tadbirkorlikning rivojlanishiga mulk huquqi kafolatlari, moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyati, ma'muriy tartib-taomillar va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining ta'sirini ochib beradi.

Hududiy rivojlanish nuqtayi nazaridan esa tadbirkorlik faoliyatining samaradorligi mahalliy talab, infratuzilma, xomashyo bazasi, transport va logistika imkoniyatlari, shuningdek, mahsulotlarni sotish bozorlariga bog'liq. Demak, barcha hududlarda xotin-qizlar tadbirkorligini bir xil vositalar asosida rivojlantirish kutilgan natijani bermasligi mumkin. Hududning iqtisodiy xususiyatlariga moslashtirilgan mexanizmlarni shakllantirish talab etiladi.

Xotin-qizlar tadbirkorligi orqali barqaror bandlikni ta'minlash imkoniyatlari.

Xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirish orqali barqaror bandlikni ta'minlash bir-birini to'ldiruvchi bir nechta yo'nalishlarni qamrab oladi.

Birinchi, **hududiy iqtisodiy ixtisoslashuvga asoslangan tadbirkorlikni rivojlantirish** muhimdir. Qishloq hududlarida qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash, oziq-ovqat ishlab chiqarish, hunarmandchilik va mahalliy resurslarga asoslangan xizmatlar istiqbolli yo'nalishlar bo'lishi mumkin. Shahar hududlarida esa raqamli xizmatlar, ta'lim, dizayn, savdo va professional xizmatlar rivojlanishi uchun imkoniyatlar mavjud. Bunda faoliyat turini tanlash mahalliy talab va bozor imkoniyatlarini o'rganish bilan asoslanishi lozim.

Ikkinchi, **moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish** tadbirkorlik subyektlarining barqarorligini oshirishda muhim o'rin tutadi. Imtiyozli kreditlar va subsidiyalar bilan bir qatorda, moliyaviy savodxonlik, biznes-rejalashtirish, pul oqimlarini boshqarish va investitsion qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirish zarur. Moliyaviy ko'makning natijadorligi faqat ajratilgan mablag' miqdori bilan emas, balki korxonaning faoliyatini davom ettirishi, daromad yaratishi va bandlikni saqlab qolishi bilan baholanishi kerak.

Uchinchi, **tadbirkorlik infratuzilmasini takomillashtirish** barqaror bandlikning muhim shartidir. Biznes-inkubatorlar, maslahat xizmatlari, kasbiy tayyorlash markazlari, elektron savdo platformalari va kooperatsiya tarmoqlari xotin-qizlarning bozorga kirish xarajatlarini kamaytirishi mumkin. Ayniqsa, kichik tadbirkorlik subyektlarini yirik korxonalar, mahalliy ishlab chiqaruvchilar va xizmat ko'rsatuvchi tashkilotlar bilan bog'lash ularning mahsulot sotish imkoniyatlarini kengaytiradi.

To'rtinchi, **tadbirkorlik faoliyatini raqamlashtirish va innovatsion yondashuvlarni joriy etish** yangi iqtisodiy imkoniyatlarni shakllantiradi. Elektron savdo, raqamli marketing, onlayn to'lovlar va masofaviy xizmatlar hududiy bozor chegaralarini kengaytirishga yordam beradi. Biroq ushbu imkoniyatlardan foydalanish raqamli savodxonlik, internet infratuzilmasi va texnologik vositalardan foydalanish imkoniyatlariga ham bog'liq.

Beshinchi, **tadbirkorlik va oilaviy majburiyatlar o'rtasidagi muvozanatni qo'llab-quvvatlash** xotin-qizlarning iqtisodiy faolligini davom ettirish uchun muhimdir. Bolalarni parvarishlash xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlari, moslashuvchan mehnat shakllari va tadbirkorlik faoliyatini oilaviy majburiyatlar bilan uyg'unlashtirishga ko'maklashuvchi xizmatlar biznesning uzluksiz faoliyat yuritishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Ilmiy takliflar va muhokama

Yuqoridagi nazariy yondashuvlardan kelib chiqib, hududlarda xotin-qizlar tadbirkorligi orqali barqaror bandlikni ta'minlashning quyidagi tashkiliy-iqtisodiy yo'nalishlarini taklif etish mumkin.

Birinchidan, hududlarning iqtisodiy ixtisoslashuvi, mehnat resurslari tarkibi, bozor talabi va tadbirkorlik infratuzilmasini hisobga oluvchi differensial qo'llab-quvvatlash mexanizmini shakllantirish lozim. Bunday yondashuv moliyaviy va tashkiliy resurslarni hududlarning real ehtiyojlariga muvofiq yo'naltirish imkonini beradi.

Ikkinchidan, xotin-qizlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash dasturlarini natijaga yo'naltirilgan baholash tizimi bilan uyg'unlashtirish maqsadga muvofiq. Bunda tashkil etilgan biznes subyektlari soni bilan bir qatorda, ularning faoliyat davomiyligi, yaratilgan va saqlab qolingan ish o'rinlari, xodimlar daromadlarining barqarorligi hamda tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy holati hisobga olinishi kerak.

Uchinchidan, tadbirkorlikni moliyalashtirishni maslahat, mentorlik, kasbiy tayyorlash va bozorga chiqish xizmatlari bilan birlashtirish zarur. Bu yondashuv moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish va yangi tashkil etilgan biznes subyektlarining dastlabki faoliyat bosqichida yuzaga keladigan xavflarni kamaytirishga xizmat qiladi.

To'rtinchidan, xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirish bo'yicha hududiy hamkorlik modelini shakllantirish taklif etiladi. Mazkur modelda mahalliy davlat organlari, moliya institutlari, kasbiy ta'lim tashkilotlari, biznes uyushmalari va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni muvofiqlashtirish nazarda tutiladi.

Taklif etilayotgan yondashuvning muhim jihati shundaki, barqaror bandlik tadbirkorlik faoliyatining boshlanishi bilan emas, balki uning iqtisodiy jihatdan yashovchanligi va mehnat resurslaridan samarali foydalanishi bilan belgilanadi. Shu bois xotin-qizlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini baholashda qisqa muddatli miqdoriy natijalardan tashqari, uzoq muddatli iqtisodiy va ijtimoiy samaradorlik mezonlariga ham ustuvorlik berish lozim.

Xulosa

Hududlarda xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirish barqaror bandlikni ta'minlash, aholi daromadlarini oshirish va mahalliy iqtisodiy salohiyatdan samarali foydalanishning muhim yo'nalishlaridan biridir. Biroq ushbu jarayonning natijadorligi moliyaviy ko'mak bilan cheklanmaydi. U hududiy ixtisoslashuv, institutsional muhit, inson kapitali, tadbirkorlik infratuzilmasi, raqamli imkoniyatlar va bozor bilan integratsiyaning o'zaro uyg'unligiga bog'liq.

Tadqiqot doirasida ilgari surilgan asosiy ilmiy yondashuv xotin-qizlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlashni hududiy xususiyatlarga moslashtirish va uning samaradorligini barqaror bandlik ko'rsatkichlari asosida baholashdan iborat. Mazkur yondashuv tadbirkorlikni rivojlantirish siyosatining natijadorligini oshirish, biznes subyektlarining uzoq muddatli faoliyatini qo'llab-quvvatlash va hududlarda barqaror ish o'rinlarini shakllantirish uchun metodologik asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

I. Normativ-huquqiy hujjatlar

1. O'zbekiston Respublikasi. Aholi bandligi to'g'risida: O'RQ-642-son Qonun, 2020-yil 20-oktabr. — [LexUZ](https://lex.uz).

2. O'zbekiston Respublikasi. Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida: O'RQ-562-son Qonun, 2019-yil 2-sentabr. — [LexUZ](#).

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 21-dekabrdagi PQ-401-son qarori. Oilalarni mustahkamlash va xotin-qizlarning faolligini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida. — [LexUZ](#).

4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 14-martdagi PQ-103-son qarori. Oila va xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida. — [LexUZ](#).

II. Xalqaro tashkilotlar hisobotlari va ilmiy manbalar

5. United Nations Development Programme (UNDP). Women's Entrepreneurship in Uzbekistan: Assessment and Recommendations. — 2025. — [Elektron manba](#).

6. International Labour Organization (ILO). Women and the World of Work in Uzbekistan: Towards Gender Equality and Decent Work for All. — Moscow: ILO, 2020. — [Elektron manba](#).

7. OECD. Entrepreneurship Policies through a Gender Lens. — Paris: OECD Publishing, 2021. — [DOI: 10.1787/71c8f9c9-en](#).

8. World Bank. Women, Business and the Law 2024. — Washington, DC: World Bank, 2024. — [Elektron manba](#).

9. International Labour Organization (ILO). Charting ILO Efforts in Women's Entrepreneurship Development with a Look to the Future. — Geneva: ILO, 2023. — [Elektron manba](#).

10. OECD. Bridging the Finance Gap for Women Entrepreneurs. — Paris: OECD Publishing. — [Elektron manba](#).

III. Statistik ma'lumotlar manbalari

11. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Ayol tadbirkorlar soni bo'yicha hududiy statistika. — [SIAT statistik ma'lumotlar bazasi](#).

12. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Mehnat bozori va aholi bandligi bo'yicha rasmiy statistik ma'lumotlar. — [Rasmiy statistika portali](#).

13. World Bank. Women, Business and the Law: Data and Indicators. — [Ma'lumotlar bazasi](#).

IV. Qo'shimcha nazariy manbalar

14. International Labour Organization (ILO). The Women's Entrepreneurship Development Programme. — [Rasmiy manba](#).

15. OECD. Women in Inclusive Entrepreneurship. — [Rasmiy manba](#).